

לימודי ארץ-ישראל וארכאולוגיה

ירושלים מראשיתה עד הכיבוש הצלבני

יחידת לימוד אחת

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שעותיים.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה ארבעה פרקים.

פרק ראשון	—	(40×1)	—	40 נקודות
פרק שני	—	(20×1)	—	20 נקודות
פרק שלישי	—	(20×1)	—	20 נקודות
פרק רביעי	—	(5×4)	—	<u>20 נקודות</u>
סה"כ	—			100 נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.

ד. הוראה מיוחדת: לפני שתענה, קרא בעיון את ההוראות בראש כל פרק.

הערות: בעמוד 7 בשאלון מפורטות התקופות העיקריות בתולדות ירושלים.
בעמוד 8 בשאלון מפורטים אתרי השטח הנוגעים לשאלון זה. האתרים מסודרים לפי תקופות.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב כטיוטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
רשום "טיוטה" בראש כל עמוד טיוטה. רישום טיוטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

ב ה צ ל ח ה !

ה ש א ל ו ת

- שים לב:** (1) בעמוד 7 מפורטות התקופות העיקריות בתולדות ירושלים.
 (2) בעמוד 8 מפורטים אתרי השטח הנוגעים לשאלון זה.
 (3) בכל פרק ענה על השאלות לפי ההוראות.
 בשאלות שבחרת ענה על כל סעיפי השאלה (מספר הנקודות לכל סעיף רשום בסופו).

פרק ראשון (40 נקודות)

ענה על אחת מהשאלות 1-2.

1. ירושלים בתפארתה

א. עיין בנספח א', הכולל:

— רשימה של שמות אתרים משלהי בית שני, המסומנים באותיות א-יב.

— מפה ובה שנים-עשר מספרים 1-12 המסמנים את האתרים.

בחר מן הרשימה בתשעה אתרים, העתק למחברתך את שמותיהם, וכתוב את המספר המציין אותם במפה. (9 נקודות)

ב. בירושלים פעלו בתקופת בית שני בו בזמן בית המקדש ובתי כנסת.

תאר שלושה מתפקידיו של בית הכנסת בתקופה זו, והסבר את מעמדו של בית הכנסת ביחס לבית המקדש בתקופה זו. (9 נקודות)

ג. בשלהי ימי הבית השני נעשו בירושלים סידורים מיוחדים עבור עולי הרגל שעלו אליה.

עיין בתמונות שבנספח ב', זֶהָ אֶחָד מן הממצאים שבהן, והסבר כיצד הממצא שזיהית שירת את עולי הרגל. (6 נקודות)

ד. הסבר שת דרכים שבאמצעותן חיזקה העלייה לרגל בתקופת בית שני את הקשר בין

היהודים בקהילות שונות בתפוצות. (6 נקודות)

ה. תאר שלושה שלבים בכיבוש ירושלים בידי טיטוס בעת דיכוי המרד הגדול. (10 נקודות)

/המשך בעמוד 3/

2. ירושלים בימי בית ראשון ובימי בית שני

- א.** השווה בין בית המקדש בשלהי ימי בית ראשון לבית המקדש בשלהי ימי בית שני.
בהשוואתך התייחס לשלושה מן ההיבטים האלה:
- מעמד דתי
 - מעמד פוליטי (מדיני)
 - מראה פיזי
 - השפעה של סגנונות אדריכליים
- בתשובתך תוכל להיעזר באיורים של בית המקדש הראשון ובית המקדש השני שבנספח ג'.
(10 נקודות)
- ב.** בימי בית ראשון ובימי בית שני התחוללו פילוגים בעם.
תאר פילוג אחד בכל תקופה, והבא סיבה לכל פילוג שתיארת (סך הכול — שני פילוגים).
(8 נקודות)
- ג.** תאר שתי שכונות שונות זו מזו בירושלים של שלהי ימי בית שני, והסבר סיבה אחת לשוני ביניהן. (8 נקודות)
- ד.** קרא את הפסוקים מעזרא ד
- (א) וַיִּשְׁמְעוּ צָרִי יְהוּדָה וּבְנֵימָן כִּי־בָנִי הַגּוֹלָה בּוֹנִים הֵיכָל לַיהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: (ב) וַיִּגְשׁוּ אֶל־זְרֵבְבָד וְאֶל־רָאשֵׁי הָאֲבוֹת וַיֹּאמְרוּ לָהֶם נִבְנָה עִמָּכֶם כִּי כָכֶם נִדְרֹשׁ לְאֱלֹהֵיכֶם וְלֹא [וְלֹא] אֲנַחְנוּ זִבְחִים מִיָּמֵי אֲסֵר חֹדֶן מֶלֶךְ אֲשׁוּר הַמַּעֲלָה אֲתָנוּ פֹּה:
- התשובה של זרובבל על בקשת יושבי הארץ לשתף אותם בבנין המקדש נבעה משינוי אמוני שחל בין סוף ימי הבית הראשון וראשית ימי הבית השני.
כתוב מה הייתה תשובת זרובבל ובמה היא מבטאת שינוי אמוני.
תאר כיצד שינוי אמוני זה בא לידי ביטוי בממצאים הארכאולוגיים בירושלים.
(6 נקודות)
- ה.** תאר שתי פעולות של עזרא (מלבד בניין המקדש) שנועדו לבסס את מעמדה של ירושלים.
(8 נקודות)

פרק שני (20 נקודות)

ענה על אחת מהשאלות 3-4.

3. ירושלים בימי בית ראשון

- א. הסבר שני מניעים של דוד לבחור בירושלים להיות עיר בירה. (5 נקודות)
- ב. תאר שתי פעולות שנעשו בימי דוד ושלמה ונועדו לבסס את מעמדה של ירושלים כבירת הממלכה המאוחדת. (5 נקודות)
- ג. לאחר כיבוש ממלכת ישראל בידי האשורים חלו בירושלים שינויים מרחיקי לכת.
- תאר שני שינויים כאלה.
 - הסבר מדוע התרחש כל שינוי.
 - ציין ממצא או אתר המדגים שינויים אלה.
- (10 נקודות)

4. התקופה המוסלמית הקדומה

- א. מדוע ירושלים קדושה לאסלאם? הסבר שתי סיבות לכך. (6 נקודות)
- ב. תאר שני מבנים עיקריים שנבנו בתקופה המוסלמית על הר הבית, וציין שני הבדלים בין המבנים שתיארת. (8 נקודות)
- ג. הסבר מה הם "תנאי עומר", וכיצד הם השפיעו על חיי היהודים בירושלים בתקופה המוסלמית הקדומה. (6 נקודות)

פרק שלישי (20 נקודות)

ענה על אחת מהשאלות 5-7.

5. העיר העליונה

עיין בנספח ד' ובו תמונות של ממצאים מאחד הבתים בעיר העליונה של ירושלים. הבית הוא משלהי ימי בית שני.

א. זהה את הבית.

על פי השערות חוקרים, מהי הפעילות שהתרחשה בבית זה? בסס את דבריך על הממצאים בבית. (6 נקודות)

ב. תאר ממצא אחד מן הבית המעיד על אורח החיים של תושביו. (7 נקודות)

ג. מהי ההשערה הרווחת במחקר בנוגע לשמו של בעל הבית, ועל מה היא מסתמכת? (7 נקודות)

6. נספח ה'

עיין בנספח ה'.

א. זהה את המבנה המסומן בחץ בתמונה, וציין על ידי מי נבנה. (4 נקודות)

ב. הסבר סיבה אחת להקמת מבנים אלה בירושלים וסיבה אחת להקמתם דווקא במקום זה בעיר. (8 נקודות)

ג. בין ראשית התקופה המוסלמית הקדומה לסופה חלו שינויים בתחומי העיר. תאר והסבר שינוי אחד כזה. (8 נקודות)

7. נספח ו'

עיין בנספח ו'.

א. ציין את שמו ואת מיקומו של האתר הנראה בתמונה שבנספח ו'. (4 נקודות)

ב. באתר נמצאים מבנים מתקופות שונות. ציין שמות של מבנים משלוש תקופות שונות. (8 נקודות)

ג. ציין למה שימשו שני מבנים הנמצאים באתר, והסבר מה הם הממצאים שמהם לומדים על שימושים אלה. (8 נקודות)

פרק רביעי — מושגים (20 נקודות)

הסבר ארבעה מהמושגים 8-15 (לכל מושג — 5 נקודות).

שים לב: בהסבר המושג התמקד:

— בהגדרה

— במידע החשוב ביותר

— בהרחבה או בהדגמה

8.	צלמיות	12.	אמפורות
9.	דעת המרחיבים	13.	רבן יוחנן בן-זכאי
10.	מכתבי אל-עמארנה	14.	קראים
11.	"העיוורים והפיסחים"	15.	גורן אַרְנָה היבوسی

בהצלחה!

זכות היוצרים שמורה למדינת ישראל
אין להעתיק או לפרסם אלא ברשות משרד החינוך

התקופות העיקריות בתולדות ירושלים

(מן המאוחרת ביותר עד הקדומה ביותר)

השנים	התקופה
מאז 1967	ירושלים המאוחדת
1967-1948	ירושלים החצויה
1948-1917	תקופת המנדט
1917-1800	המאה ה־19 (שלהי התקופה העות'מאנית)
1799-1517	התקופה העות'מאנית
1517-1260	התקופה האיובית והממלוכית (התקופה המוסלמית המאוחרת)
1260-1099	התקופה הצלבנית
1099-638	התקופה הערבית (התקופה המוסלמית הקדומה)
638-324	התקופה הביזנטית (תקופת התלמוד)
324-70	התקופה הרומית המאוחרת (תקופת המשנה)
63 לפנה"ס - 70 לספירה	שלהי ימי בית שני ותקופת בית הורדוס (התקופה הרומית המוקדמת)
332-63 לפנה"ס	התקופה ההלניסטית (תקופת בית שני / התקופה החשמונאית)
538-332 לפנה"ס	שיבת ציון (תקופת בית שני / התקופה הפרסית)
586-538 לפנה"ס	התקופה הפרסית
928-586 לפנה"ס	ממלכת יהודה (תקופת בית ראשון / תקופת הברזל)
1000-928 לפנה"ס	הממלכה המאוחדת (התקופה הישראלית / תקופת הברזל)
1200-1000 לפנה"ס	תקופת השבטים ומלכות שאול
עד 1200 לפנה"ס	תקופת הברונזה / התקופה הכנענית

רשימת אתרי השטח, לפי תקופות

ימי בית ראשון

- שטח G
- מערכת פיר וורן
- תעלת השילוח
- החומה הרחבה
- המגדל הישראלי
- כתף הינום

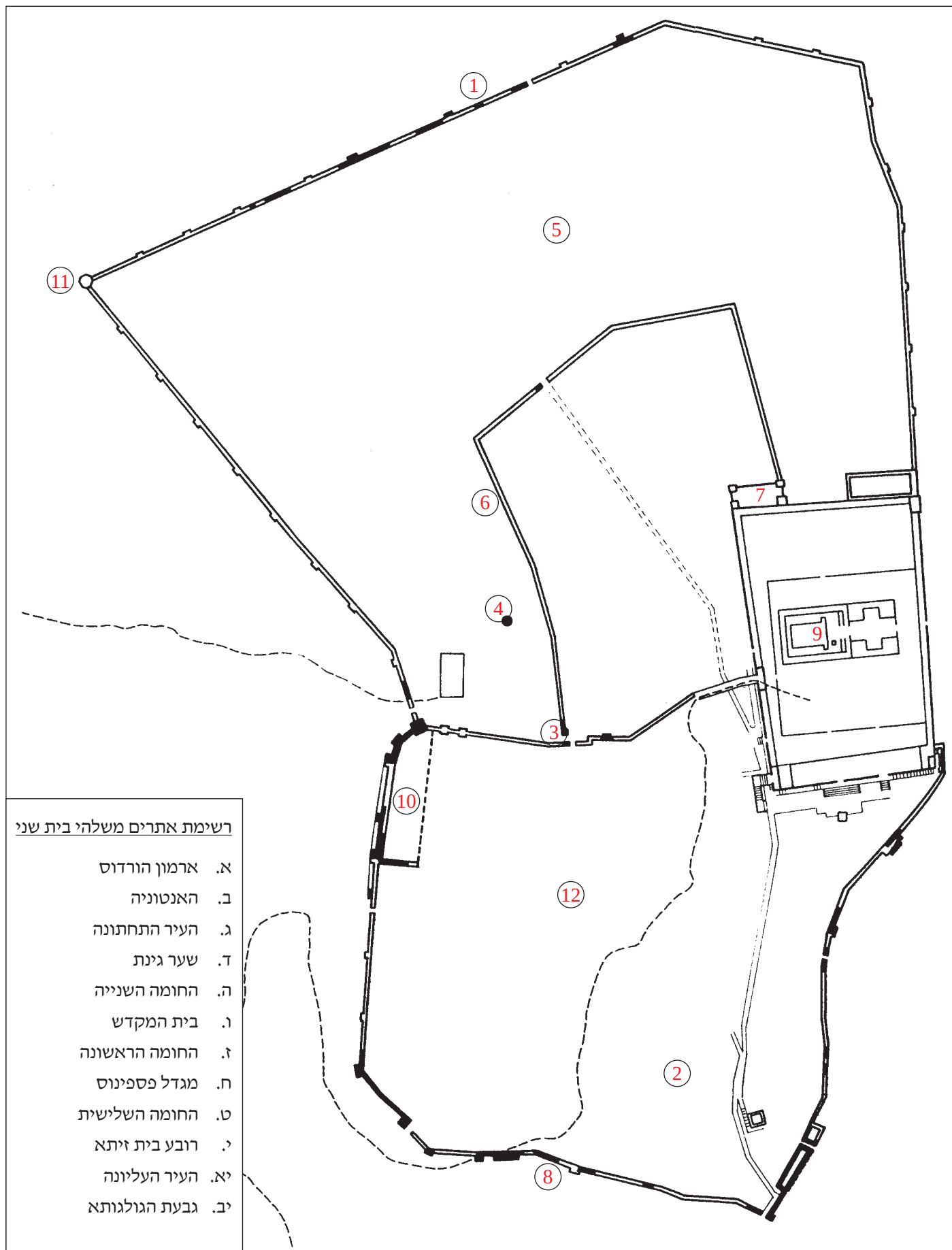
ימי בית שני

- הרובע ההרודיאני ובית המידות
- בית קתרוס ("הבית השרוף")
- חפירות הכותל המערבי והדרומי
- דגם בית שני

התקופה המוסלמית הקדומה

- כיפת הסלע (תצפית מבחוץ)
- ארמונות בית אומייה

נספח א' (לשאלה 1)

נספח ב'

(לשאלה 1)

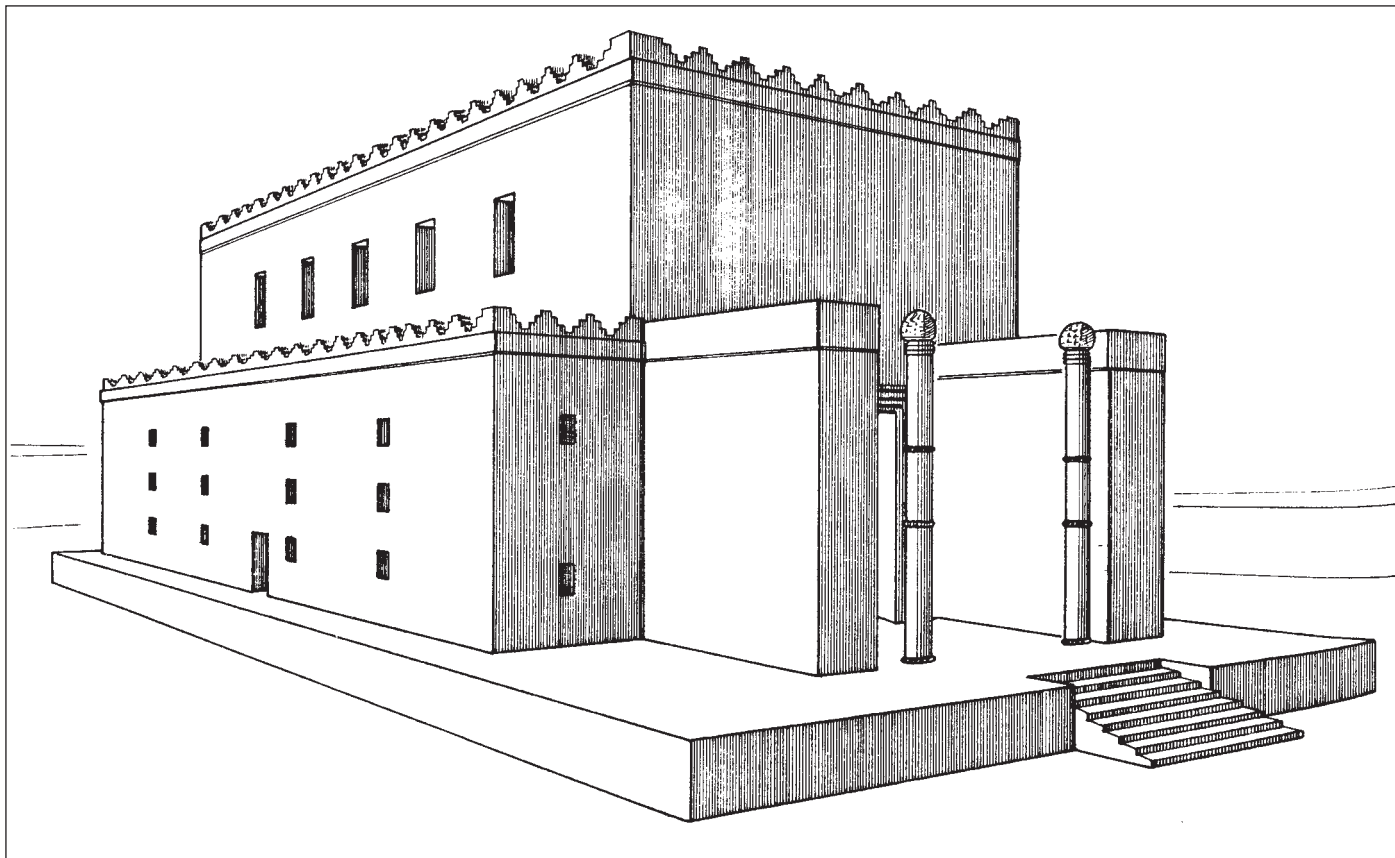

תמונה א

תמונה ב

נספח ג'
(לשאלה 2)

שחזור בית המקדש הראשון (ז' הרצוג)

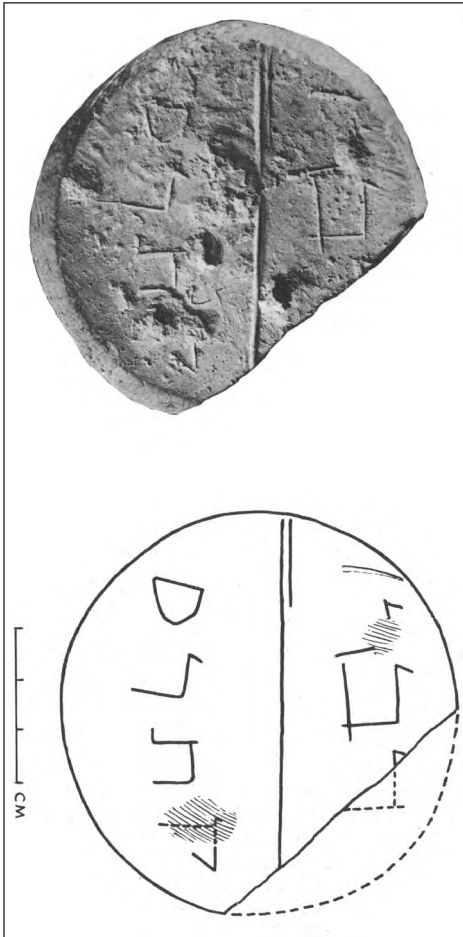

שחזור בית המקדש השני (מ' אבי-יונה)

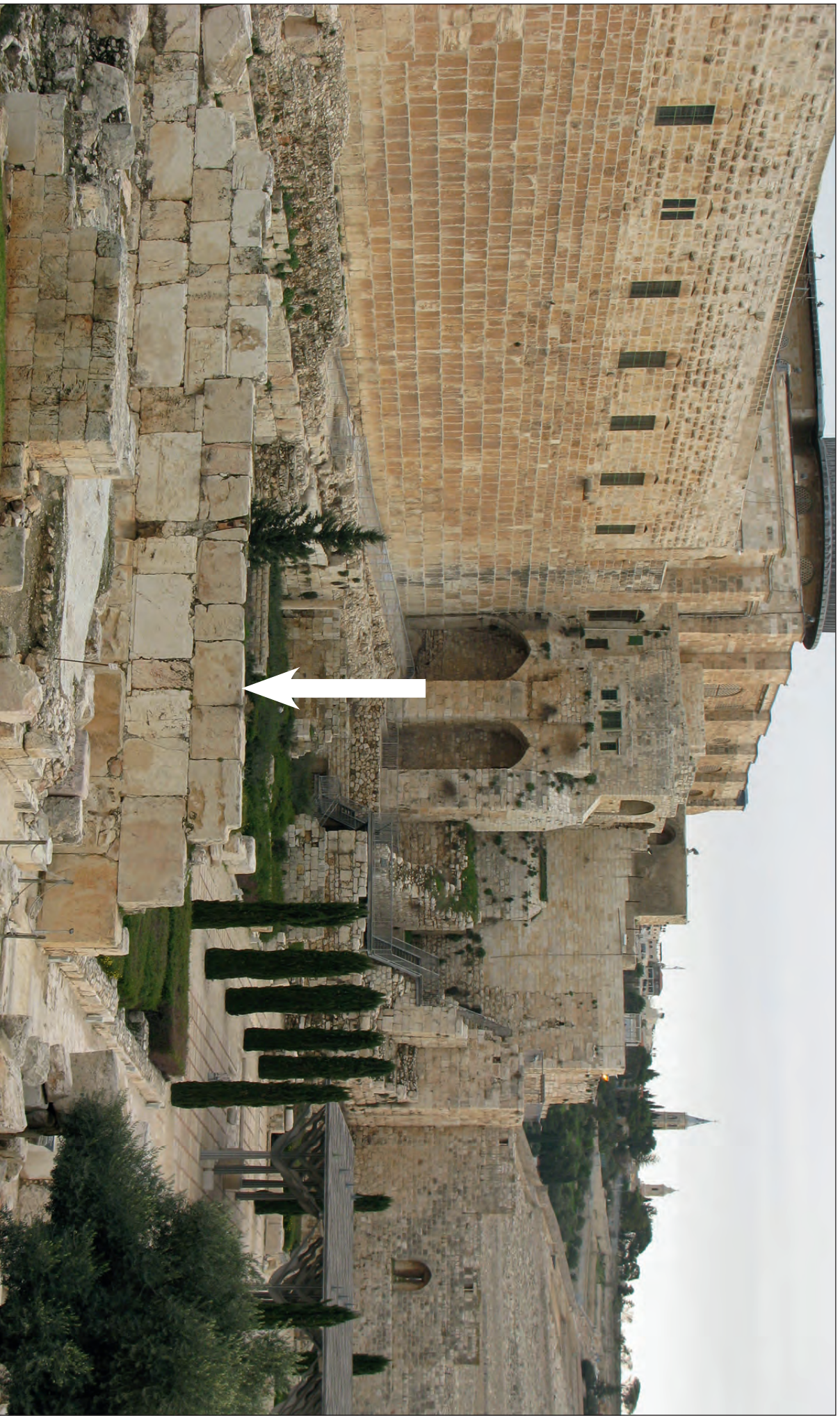
לימודי ארץ-ישראל וארכאולוגיה, קיץ תשע"ג, מס' 012114

נספח ד'
(לשאלה 5)

נספח ה'
(לשאלה 6)

נספח ו'
(לשאלה 7)

זכויות היוצרים לתמונה: רון פלד